

## СТАНОВЛЕННЯ ВОЛОДИМИРА НИКИФОРОВИЧА СТАНКО ЯК УЧЕНОГО-ДОСЛІДНИКА АРХЕОЛОГІЇ

*У статті розглядаються основні етапи становлення В. Н. Станко як спеціаліста з дослідження палеоліту і мезоліту Північно-Західного Причорномор'я. Зокрема, показано формування світоглядних переконань вченого, простежується вплив на нього рішучих вітчизняних наукових шкіл і значення праць В.Н. Станко даного періоду для вивчення кам'яного віку.*

**Ключові слова:** В. Н. Станко, Одеське археологічне товариство, П. Й. Борисковський, Одеський археологічний музей, Інститут археології АН УРСР, мезоліт Північно-Західного Причорномор'я.

*В работе рассматриваются основные этапы становления В. Н. Станко как специалиста по исследованию палеолита и мезолита Северо-западного Причерноморья. В частности, показывается формирование мировоззренческих убеждений ученого, прослеживается влияние на него разных отечественных научных школ и значение работ В. Н. Станко данного периода для изучения каменного века.*

**Ключевые слова:** В. Н. Станко, Одесское археологическое общество, П. И. Борисковский, Одесский археологический музей, Институт археологии АН УССР, мезолит Северо-Западного Причерноморья.

*In work the basic stages of formation of V. N. Stanko as expert in research of a paleolith and mesolith Northwest Black Sea Coast are considered. In particular, formation of world outlook belief of the scientist is shown, influence on it of different domestic schools of thought and value of works of V. N. Stanko of the given period for Stone Age studying is traced.*

**Key words:** V. N. Stanko, P. I. Boriskovskyi, Odessa Archaeological Museum, mezolith of North and West Prichernomorje,

Ім'я Володимира Никифоровича Станко пов'язане з історією вивчення палеоліту та мезоліту Північно-Західного Причорномор'я. Він вважається одним з провідних фахівців з проблематики кам'яної доби за останні 50 років. Висунуті ним історичні концепції та методи досліджень отримали підтримку у багатьох учених і знайшли послідовників.

Основна увага у поданні біографічних даних про Володимира Станко націлена на характеристику його життя та діяльності вже після закінчення ним навчання. Про ранній період життя майбутнього вченого існують вкрай бідні, фрагментарні відомості. Тому автор мав за мету висвітлити основні моменти життя видатного археолога від студентських років до закінчення ним аспірантури у Києві (до 1968 р.).

Деякі дані містяться у спогадах самого вченого [22; 18], його друзів та колег [1; 6; 7; 20], окремих публікаціях про внесок Володимира Станко у науку [4], [21]. Важливим джерелом є ранні праці В. Н. Станко, які відображають його наукові погляди та напрямки діяльності даного періоду [8-19]. Також автор залучив архівні матеріали- звіти

кафедри стародавнього світу та середніх віків ОДУ імені І. І. Мечникова, де Володимир Станко навчався та почав викладати [3]. На основі поданих джерел автор намагався дати відповідь на такі питання: що саме вплинуло на В. Н. Станко, коли він вирішив займатися вивченням кам'яного віку Північно-Західного Причорномор'я, в яких напрямках проводилися його перші дослідження та які праці вченого мали важливе значення для науки в окреслений період. Це дасть змогу з'ясувати шляхи формування світоглядних переконань ученого, прослідкувати вплив на нього різних вітчизняних наукових шкіл та визначити стан вивчення археології на період 60-х рр. ХХ ст. і її розвитку на Півдні України.

Народився Володимир Никифорович 19 лютого 1937 р. у с. Тернівка під Миколаєвом у болгарській родині. У рідній Тернівці В. Станко навчався у середній школі (нині Миколаївська ЗОШ № 16) у російському класі, по її закінченні був представлений до золотої медалі. Висока здібність до навчання стала поштовхом для юнака, щоб вступити до вищого навчального закладу. Ще

підлітком В. Н. Станко захопився морською романтикою, тому після школи подав документи до Миколаївського суднобудівного інституту. Та шлях у науку виявився непростим. Через слабкий зір юнак не проходить медичну комісію і про вступ до інституту не йшло вже ніякої мови, до того ж всі кораблебудівники вважалися військово-зобов'язаними. Як згадував сам професор В. Н. Станко, через 40 років після даного випадку, ректором Миколаївського кораблебудівного інституту був його рідний дядько з Тернівки Віктор Михайлович Бузник – відомий український вчений-корабел. Але «переступити закон, грубо порушити існуючі положення щодо тодішнього вищого навчального закладу, тісно пов'язаного з обороною країни, ніхто з родини не вважав за можливе» [22, с. 133]. Втративши надію вступити до ВНЗ у Миколаєві, Володимир їде до Києва, але і там отримує відмову. Колеги В. Н. Станко вважають цей випадок першим поворотом фортуни [1, с. 369]. Проробивши електриком на Миколаївській електростанції, наступного, 1955-го р. він подає документи на юридичний факультет Ростовського університету. Знову медкомісія не пропускає Володимира Станко – на той час юристами могли бути тільки ті люди, що мали бездоганне здоров'я. Ця, на перший погляд невдача стала поштовхом для подання документів на історико-філологічний факультет того ж університету. В. Н. Станко вступає на цей факультет, незважаючи на великий конкурс. Даний випадок привів його до спеціальності, яка стала справою всього життя.

Довгий час археологія не викликала у студента В. Н. Станко ніякої зацікавленості. За його розповідями, навіть слово «археологія» він зустрів лише на другому семестрі навчання. З першого курсу інтереси В. Н. Станко концентрувалися на вивченні історії слов'янських народів [21, с. 77]. Однак дане місце навчання не повністю відповідало прагненням юнака. У кінці 50-х – початку 60-х рр. ХХ ст. на Дону було дуже неспокійно, мала місце надзвичайно напружена обстановка: нестатки продовольчих харчів, утиски і переслідування дисидентів, вільнодумства серед молоді, передусім, студентської, розстріл робітничого походу у Новочеркаську та ін. В цих умовах, Володимир Станко вирішує повернутись до рідних країв, провчившись тільки два роки у ростовському вузі. Так він і став студентом третього курсу кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету Одеського університету імені І. І. Мечникова (1958 р.). В подальшому, тут юнак знаходить себе. Потрібно зазначити, що в Одесі здавна, практично з часів виникнення міста, існувала сильна археологічна школа. Особливо вона укріпилася із створенням у 1839 р. Одеського товариства історії та старожитностей. Це було друге у Російській імперії, після Російського археологічного товариства у Москві, наукове товариство по вивченню стародавньої історії, і в центрі його уваги завжди була антична археологія. Один з центрів розвитку

археології зосереджувався саме в Одеському університеті. Тут В. Н. Станко ближче знайомиться з археологією і у нього виникає інтерес до цієї науки завдяки блискучому археологу Михайлу Федоровичу Ботенку, якого І. Т. Черняков називає символом «одеської археології 20-30-х років минулого століття» [20, с. 349]. Саме він дав поняття студенту Станко, що таке наука взагалі. В. Н. Станко також знайомиться з М. С. Сініциним – директором Одеського археологічного музею. І під науковим керівництвом М. Ф. Болтенка та М. С. Сініцина юнак почав серйозно займатися античною, а потім середньовічною історією та археологією. В. Н. Станко почав цікавитися темою античності не без впливу завідуючого кафедри Петра Осиповича Каришковського. Він стояв біля витоків Одеського археологічного товариства та був одним з ідеологів вивчення та викладання історії античності і середніх віків. [5, с. 303]. Він бере участь в розкопках античних поселень Північного Причорномор'я.

Існує офіційна думка, що тільки після закінчення університету В. Н. Станко почав працювати у Одеському археологічному музеї. Але на основі письмових споминів самого професора та архівних джерел встановлено, що він почав працювати у музеї ще на п'ятому курсі [2, арк. 142]. Сам В. Н. Станко відносив себе до «робітників масового відділу», тобто був в числі екскурсоводів. Те, що В. Н. Станко працював у музеї вплинуло і на тему його дипломної роботи. Якраз у 1959 р. одеським археологам вдалося відродити колись відоме Одеське товариство історії та старожитностей, правда, вже під іншою назвою – «Одеське археологічне товариство». На збори цього товариства з'їжджалися археологи зі всього Радянського Союзу, особливо з Москви, Ленінграда, Києва, Сімферополя, Кишинєва [20, с. 350]. До складу ОАТ увійшли такі відомі діячі, як М. С. Сініцин, А. Г. Сальников, Ф. Є. Петрунь, І. Т. Черняков, П. О. Каришковський, М. І. Артамонов, П. Й. Борисковський, М. Герасимов, М. Брайчевський, С. М. Бібіков, Г. А. Дзис-Райко, В. І. Красковський та ін. [17, с. 6-7]. В. Н. Станко увійшов до складу ОАТ з 1966 р, а у 1975 р. стає зав. голови шостого зібрання.

На період навчання в ОДУ В. Станко вирішив взяти як тему дипломної роботи «Історія Одеського товариства історії та старожитностей». Але коли він почав брати участь у розвідках по Одеській області, то зацікавився більш раннім періодом. В 1959 р. загоном ОДУ проводилася археологічна розвідка берегів ріки Алкалії (Білгород-Дністровський район, Одеської області). Потрібно сказати, що на той час південна частина приморського межиріччя Дунаю та Дністра, так званий Буджацький степ був майже не вивчений. Наукові результати цієї археологічної розвідки були вражаючими. Крім відкриття десятків поселень і курганів різноманітних епох біля с. Тузли у зрізі траншеї на вершині кургану було виявлено та досліджено кочівницьке погребіння з золотими прикрасами. Якраз аналіз цього

поховання і став предметом першої статті В. Н. Станко «Детское захоронение кочевника» (1959) [10, с. 281-284]. Володимир Станко змінює навіть тему дипломної роботи: «Становлення та розвиток археології в Одесі». Здавалося, що він вже визначив коло своїх інтересів. Але 1959-го р. до Одеси приїжджає ленінградська експедиція під керівництвом всесвітньо відомого археолога, доктора історичних наук П. Й. Борисковського, одного з кращих спеціалістів в області історії первісного суспільства. Гарне ставлення Павла Йосифовича до Одеси та її археологів сприяло створенню у подальшому школи його учнів [18, с. 48].

П. Й. Борисковський почав розкопки стоянки кам'яного віку Велика Аккаржа, розташованої неподалік СМТ Великодолинське Овідіопольського району і яка раніше була виявлена місцевим краєзнавцем В. І. Красковським. До складу спільного загону ЛОІА і ОДАМ тоді було включено багато співробітників Одеського археологічного музею та студенти Одеського університету, які «до приезда П. Й. Борисковского не исследовали памятников древнее трипольских», більше того не займалися проблематикою кам'яного віку. Тому дирекція археологічного музею звернулася до П. Й. Борисковського навчити музейних працівників, включених до складу загону, працювати з кременевими колекціями і по можливості, виявити та почати підготовку «палеолітчиків» для музею [18, с. 49]. Особливо важко для В. Н. Станко та інших працівників музею було вчитися малювати кремень. Поступово, загін опанував не тільки цю «науку», але і секрети обробки кременю, класифікації готових виробів, удосконалив методичні навички польових досліджень. За словами В. Н. Станко, П. Й. Борисковський зумів переконати багатьох з учасників розкопок, вихованих на вивченні яскравих матеріалів античності та Трипілля в тому, що пізнання палеоліту не менш захопливе заняття, і в цілому зовсім не нудне, якщо до нього підійти творчо.

У 1961 р. вже оновлений загін співробітників археологічного музею продовжив розкопки Аккаржі, однак молоді учасники експедиції не втрачали інтересу до періоду античності. В результаті, В. Н. Станко, який раніше пройшов «школу» П. Й. Борисковського, нічого більше не залишалось, як повністю перекваліфікуватися у палеолітика. «Со мной одним и проводил беседы о палеолите П. И. Борисковский», згадує професор В. Н. Станко. Після декількох бесід, Павло Йосифович наполегливо порекомендував Володимир Станко зайнятися первісною археологією: «Видите, Володя, – часто говорив він, – вы занимаетесь историей археологии. А в Одессе до сих пор вообще нет археологии каменного века. Вы и должны ею заняться» [21, с. 78]. Як наслідок, студент В. Н. Станко під керівництвом П. Й. Борисковського почав розробляти тему «Мезоліт Північно-Західного Причорномор'я», ставши першим в Одесі археологом кам'яного віку.

Після закінчення університету В. Н. Станко продовжує працювати співробітником Одеського археологічного музею (1960–63 рр.). На цей час припадає розширення діяльності музею. Заступник директора по науці А. Г. Сальников ініціює та організовує наукові засідання та виставки, керує переробкою експозицій, утворюються музеї в районних центрах Одеської області. Крім того, він розширює діяльність музею не тільки на територію Одеської області чи України, а на весь Радянський Союз. З інших музеїв були передані експонати давньоєгипетської колекції. Володимир Станко та інші співробітники музею брали участь у формуванні багатьох експозицій, часто виїжджаючи до різних областей країни [20, с. 350]. Разом з тим, В. Н. Станко займається археологічними розвідками та розкопками. У вересні 1961 р. відразу по завершенні робіт на Великій Аккаржі, у складі палеолітичного загону на чолі з П. Й. Борисковським, він проводив широкі розвідки стоянок кам'яної доби долинами межиріччя Дністра та Південного Бугу. Там був виявлений ряд пам'яток кам'яного віку. У процесі розвідки сталося перше велике відкриття молодого вченого. Над р. Кучурган, навпроти с. Велика Михайлівка, В. Н. Станко відкрив багату на знахідки стоянку Гіржеве [8, с. 3–4]. Володимир Станко почав свої перші розкопки на цій стоянці. У 1962–63 рр. палеолітичний загін під керівництвом П. Й. Борисковського і у 1964 р. мезолітичний загін інституту археології АН УРСР під керівництвом В. Н. Станко провели дослідження стоянки. Протягом трьох сезонів стоянка була повністю розкопана, ставши першою стаціонарно дослідженою стоянкою в степах Північно-Західного Причорномор'я. Був зібраний великий матеріал для побудови нових гіпотез. На основі отриманих даних була розвінчана думка про те, що мезоліт Північно-Західного Причорномор'я представлений лише інвентарем пізньопалеолітичного зразка і що межа розповсюдження пам'яток з мікролітичним інвентарем проходить десь між Дніпром і Дністром. В. Н. Станко робить висновок, що наявність конкретного складу інвентарю дозволяє віднести дану стоянку до тарденуазького часу, коли відбувається потепління і клімат набуває сучасного типу. Результати своїх досліджень він згодом опублікував у «Кратких сообщениях Одесского археологического музея» [8], «Советской археологии» [13] та «Записках Одесского археологического общества» [15] та ін. Відомості про Гіржевську стоянку були також взяті при створенні п'ятого тому Української радянської енциклопедії.

У 1963–64 рр. В. Н. Станко працює у Миколаєві, де на базі Одеського університету створюється філіал. Він залучається до читання лекцій з давньої історії та археології [6, с.354]. Також В. Н. Станко займався громадською діяльністю. Вище вже говорилося про створення Одеського археологічного товариства (ОАТ). Потрібно зазначити, що це вплинуло на оживлення різних організацій, пов'язаних з вивченням стародавньої історії. В цей

час в Миколаєві стихійно виникає миколаївська група Одеського археологічного товариства (далі – МГОАТ). Будучи членом ОАТ, В.Н. Станко не міг не приділити увагу його миколаївській групі. У визначені дні тижня він проводить заняття для членів МГОАТ та любителів старовини, «розповідаючи про кременеву індустрію епохи каменю, про те, що таке ударна площадка та ударний бугорок, як малювати кремій і т. п.» [6, с. 354]. Інколи перед членами МГОАТ В.Н. Станко виступав в Миколаївському краєзнавчому музеї, де він часто допомагав у формуванні експозицій з стародавньої історії. Згодом він знову стає науковим співробітником археологічного музею, потім завідувачим директора музею (1964-1965 рр.). На своїй першій керівній посаді В.Н. Станко проявив чималі здібності організатора науки, але музейна робота, особливо адміністративна, забирає багато дорогоцінного часу, відволікає від великої науки. Крім цього, його участь у вищезгаданих розкопках під керівництвом П. Й. Борисковського сприяла накопиченню багатих матеріалів, що було достатнім для написання кандидатської дисертації. 1965-го р. В.Н. Станко вступає до аспірантури Інституту археології АН УРСР у Києві. Тут його науковим керівником стає відомий археолог Сергій Миколайович Бібиков, який на той час був директором наукового інституту. С.М. Бібиков володів глобальним мисленням, був видатним теоретиком, скоріше навіть, на думку А. В. Шабашова, істориком, ніж археологом, який прагнув вписати у контекст історії любий археологічний факт. Сергій Миколайович був найвеличнішим генератором ідей в археології [18, с.78], сформульовані ним у якості гіпотез ще в 30-ті рр. ХХ ст. положення стають аксіомами, основами наукового дослідження. С.М. Бібиков стояв біля джерел цілих напрямків в археології і історії первісного суспільства, які потім виділилися у якості окремих дисциплін. Його девіз в осмисленні наукових фактів – «Ширше круг!». Таке ідеальне поєднання учителів, двох різних, але взаємодоповнюючих способів бачення предмета, ставлення до нього: узагальнюючий сміливий аналіз історичного процесу, характерний для С.М. Бібікова, і аналіз, який базується на розумінні конкретного емпіричного матеріалу, детальності його осмислення, чому вчив П. Й. Борисковський, стали благодатною основою для формування В.Н. Станко як вченого. Пізніше, співробітництво з С.М. Бібіковим зробить помітний вплив на творчість Володимира Станко.

В.Н. Станко працює над темою дисертації «Мирне. Проблема мезоліту степів Північно-Західного Причорномор'я» [10] і в той же час бере участь у польовій роботі, навіть на захист дисертації він прибув безпосередньо «з поля» розкопок. У 1965-1966 рр. він розкопує стоянку Білолісся (Михайлівка), відкриту ще у 1957 р. краєзнавцем А. Кремером. Матеріали, отримані під час розкопок, зробили дисертацію В.Н. Станко більш ґрунтовною та змістовною. Ще тоді,

майбутній вчений, вслід за В.Н. Даниленком, вказав на виразні зв'язки Білолісся з балканськими пам'ятками придунайського тардиграветту [4, с. 20]. З кінця 60-х років ХХ ст. прискорюються темпи польових досліджень за рахунок діяльності численних новостворених експедицій. В.Н. Станко проводить дослідження пам'яток у складі Інгульської експедиції від ІА АН УРСР (1966-67 рр.). Розкопки та розвідки проводилися в зоні затоплення Софійського водосховища на річці Інгул в межах Новобузького району Миколаївської області. Палеолітичний загін на чолі з В.Н. Станко дослідив пізньопалеолітичну стоянку Сайгак [11]. Це надзвичайно цікава стоянка, яка, за висновками В.Н. Станко, унікальна своєрідним для степів Північного Причорномор'я набором кременевого інвентарю: різкі розбіжності групи мікролітів даної стоянки у порівнянні з іншим інвентарем пізньопалеолітичних пам'яток в цьому регіоні.

Аспірант В.Н. Станко достроково, через два роки, завершив та блискуче захистив дисертацію («Мезоліт Північно-Західного Причорномор'я»). Таким чином, це відкрило для науки нову добу в давній історії нашого краю – мезоліт, та заклав підвалини для успішного вивчення інших періодів кам'яної доби.

Після захисту, В.Н. Станко працював в Інституті молодшим науковим співробітником. Під впливом С.М. Бібікова починає цікавитись теоретичними і загальноісторичними проблемами археологічного знання. Потрібно сказати, що час, коли В.Н. Станко увійшов у науку, ознаменувався кардинальними змінами в первісній історії та археології. З кінця 60-х – у 80-ті роки загорівся інтерес до питань удосконалення польових методичних прийомів. У процесі розкопок пам'ятки особлива увага зосереджується на індивідуальній фіксації артефактів. Відтоді структура пам'ятки стає головною метою дослідження. Водночас посилюється міждисциплінарна взаємодія суміжних з археологією наук з метою всебічного вивчення палеоекологічної ситуації в пізньому палеоліті. Вчений розробляє складні питання палеології, палеоекономіки, палеосоціології та палеоетнології, що були націлені на удосконалення польових методів та створення нових гіпотез. Але на першому місці стоять польові дослідження, що продовжують бути невід'ємною частиною для вивчення палеоліту степового Причорномор'я. У 1967 р. Володимир Станко бере участь у розвідці пам'яток під керівництвом В.Н. Гладіліна на Київщині. Внаслідок, біля с. Таценки було виявлено місцезнаходження мезолітичного часу [14].

У 1968 р. палеолітичний загін Каховської експедиції під керівництвом В.Н. Станко провів розвідки по берегу Каховського моря. В результаті проведених робіт на невеликій площі абразійного берега моря вдалося знайти сліди палеоліту. Більш ранніми пам'ятками на Нижньому Подніпров'ї до останнього часу зоставалися мезолітичні місцезнаходження, відкриті ще у 1957 р. Д. Я. Телегіним. Палеолітичні ж знахідки в цьому районі були невідомі. Вчений виявив три пізньопалеолітичних

місцезнаходження – одне у с. Любимівка, друге – на березі Сомової балки, третє – Веливольської балки [19].

Не зважаючи на перспективу працювати в академічному інституті, під впливом П. О. Каришковського В. Н. Станко повертається до Одеси (1968), де поступово розкривається ще одна його сторона – педагог і організатор наук. Місцем праці спочатку як старшого викладача, а потім доцента, стає кафедра історії стародавнього світу та середніх віків ОДУ імені І. І. Мечникова. На той час кафедрою завідував П. Й. Каришковський, який став справжнім духовним наставником молодого вченого. Він вважав В. Н. Станко вже «определившимся молодым специалистом» з

стародавньої історії Північно-Західного Причорномор'я [3, арк. 4].

Таким чином, Володимир Станко зробив свій вибір на користь дослідження періоду пізнього палеоліту та мезоліту Північно-Західного Причорномор'я на зламі 50-х початку 60-х рр. На тематику дослідження вченого вплинули такі відомі археологи як П. О. Каришковський, В. Н. Бібиков, П. Й. Борисковський. Станко увійшов у науку, коли відбувалися зміни у методиці польових досліджень та кадровій політиці, зростає кількість кваліфікованих спеціалістів-археологів у регіональних центрах, і тим самим значно підвищується рівень археологічних досліджень. В. Н. Станко.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Агбунов М. В. Об ушедшем друге и наставнике. Матеріали до біографії (спомини про В. Н. Станко) / М. В. Агбунов // Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я. – Вип. 3. – Одеса, 2009. – С. 344–348.
2. Архів відділу кадрів ОАМ. Личные дела уволенных сотрудников за 1960/61 год на 221 листах.
3. Державний архів Одеської області. Годовой отчет о научно-исследовательской работе кафедры за 1968 г. Исторический факультет. Кафедра древнего мира и средних веков. На 7 листах. Фонд № Р 1438, опис 12, арк. 4.
4. Кюсак Д. В. Воспоминание об учителе – для будущих археологов / Д. В. Кюсак // Stratum plus. – 2010. – № 1. – С. 19–21.
5. Левченко В. К биографии Петра Осиповича Карышковского-Икара: начало научного пути / В. Левченко // Південний Захід. Одесика. історико-краєзнавчий науковий альманах. – Вип. 12. – Одеса: Друкарський дім, 2011. – С. 303–312.
6. Максимюк Т. І. Матеріали до біографії (спомини про В. Н. Станко) / Т. І. Максимюк // Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я. – Вип. 3. – Одеса, 2009. – С. 367–353.
7. Нікітін В. І. Матеріали до біографії (спомини про В. Н. Станко) / В. І. Нікітін // Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я. – Вип. 3. – Одеса, 2009. – С. 353–367.
8. Станко В. Н. Гиржево – новая тарденуазская стоянка на Одессине / В. Н. Станко // КСОГАМ за 1963 год. – 1956. – С. 3–8.
9. Станко В. Н. Гіржівська стоянка / В. Н. Станко // Радянська енциклопедія історії України. – 1969. – Т. 5. – С. 421.
10. Станко В. Н. Детское захоронение кочевника / В. Н. Станко // ЗОАО. – Т. 1. – С. 281–284.
11. Станко В. Н. Дослідження Інгульської експедиції / В. Н. Станко, О. Г. Шапошнікова // УІЖ. – 1969. – № 5. – С. 146–147.
12. Станко В. Н. Мезолит Северо-Западного Причерноморья: автореф. дис. ... канд. ист. наук. / В. Н. Станко. – К., 1967. – 28 с.
13. Станко В. Н. Мезолитическая стоянка Гиржево в Одесской области / В. Н. Станко // СА. – 1966. – № 2. – С. 96–103.
14. Станко В. Н. Мезолитическое местонахождение у с. Таценки на Киевщине / В. Н. Станко, В. Н. Гладилин // Там же. – С. 95–102.
15. Станко В. Н. Некоторые вопросы позднего мезолита Северо-Западного Причерноморья / В. Н. Станко // ЗОАО. – 1967. – Т. 2. – С. 155–168.
16. Станко В. Н. Новая позднепалеолитическая стоянка в степях Северного Причерноморья / В. Н. Станко // АИУ в 1967 г. – Вип. 2. – К., 1969. – С. 22–25.
17. Станко В. Н. Одесское археологическое общество / В. Н. Станко // «150 лет ООИД»: Тезисы докладов юбилейной конференции. – Одесса, 1989. – С. 5–8.
18. Станко В. Н. П. И. Борисковский и становление палеолитоведения в Одессе (воспоминания ученика) / В. Н. Станко // Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я. – Вип. 2. – Одеса, 2008. – С. 48–54.
19. Станко В. Н. Следы палеолита на Нижнем Днепре / В. Н. Станко // АО. – С. 261–262.
20. Черняков І. Т. Матеріали до біографії (спомини про В. Н. Станко) / І. Т. Черняков // Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я. – Вип. 3. – Одеса, 2009. – С. 348–353.
21. Шабашов А. В. Станко Владимир Никифорович / А. В. Шабашов // Видные ученые Одессы. – Вип. 7. – Одесса, 1997. – С. 76–81.
22. Шкварець В. П. Борис Мозолевський: спомин вченого-історика, колеги-археолога В. Н. Станка про окремі штрихи з його життєдіяльності // Історія рідного краю. Миколаївщина: Навчальний посібник / В. П. Шкварець, М. Ф. Мельник. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили; Одеса: ТОВ Від, 2003. – С. 133–136.

Рецензенти: д.і.н., проф. О. П. Тригуб;  
к.і.н., доц. Ю. С. Гребенніков.

© Іванченко Л. М., 2012

Дата надходження статті до редколегії 19.12.2011 р.

ІВАНІЧЕНКО Лілія Михайлівна (1988 р. н.). У 2010 р. закінчила магістратуру Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова за спеціальністю «історія». Аспірантка кафедри історії та етнографії Одеського національного політехнічного університету.

Коло наукових інтересів: наукова та освітня діяльність В. Н. Станко.